

hatók, teljesen különállóan, műtűrke gyanánt találnak elhelyezést nyomtatványainkon, míg ismét mások, melyek csakis magukban, esetleg mint fejlécek vagy záródíszek alkalmazhatók, éppen ellenkezőleg: más díszek zagyvasága közepette találnak elhelyezést.

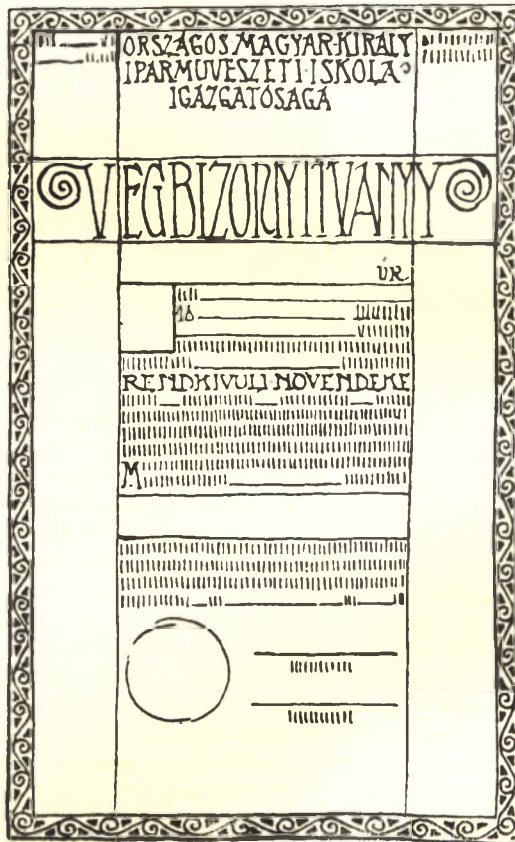
Tehát igyekezzünk a művészekkel – azokkal az emberekkel, akiknek munkakörébe mindenki betolakodik, szentségtelen kezekkel becselenítvén meg a nemest – egy nagy közösségben élni, őket minél jobban magunkhoz vonzani, mert a proletáriátus küzdelme dicső úgy lesz, ha az eszme szolgálatába fogja mind a tudomány, mind pedig a művészet minden ágát. Érdejük ez különösen a művészeknek is, kik teljesen ki vannak szolgáltatva a sokszorosító uzsorásoknak, s kiknek érdekét nem védi semmi és senki, még ők maguk sem!... Fogjon kezét a gyöngye izmú Lángész a duzzadó erejű, habár kérges tenyerű Munkával, s ez lesz mindkettőnknek a javára, mert megtalálva a közös utat, a közös megértést, megtaláljuk boldogulásunkat is. Bár így lenne!... *Pollák Aurél.*

Levélfek és számlaféle nyomtatványok.

A nyomtatott levélpapíros, az általunk úgynevezett levélfej immár nélkülözhetetlen tárggyá lett az ipari és kereskedelmi vállalatok háztartásában. Ma már minden iparos, minden kereskedő és vállalat, minden intézmény és egyesület használja, de magán emberek is elég gyakran nyomtatott levélpapíron leveleznek. Ki díszesebben, ki meg egyszerűbben. Ritkaság számba megy az olyan, aki megelégszik azzal, hogy a bélyegzőjét nyomja levelének homlokára. Ez teszi azt, hogy ma már a könyvnyomdában is gyakoriak a levélfej-megrendelések. Azért hangsúlyozzuk, hogy a könyvnyomdában, mert hisz alig egy évtizede még specialitása volt ez a litográfiának, s a könyvnyomdában csak nagy elvétve és akkor is csupán a legegyszerűbb kivitelben csinálták. A könyvnyomdai levélfej divatjának föllendülésében nagy része volt a betűöntődei anyag javulásának is, de még inkább az egyéni ízlés érvényesülhetésének, mely régente a sok szabály miatt nem tudott lábra kapni. Éppen ezért jelen sorainkban nem is fogunk szabályokat statuálni, hanem csak példákat beszéltetni és itt-ott tanácsal szolgálni.

Följegyzésre érdemes, hogy a litográfiai uton előállított ilyenmű nyomtatványok még ma is sokkalta kedveltebbek, mint a könyvnyomdai uton előállítottak, holott az előbbi eljárás költségesebb. Kétféle magyarázatát találjuk ennek. Először is a litográfiával a cifrázkodásnak minden furfangját ki lehet használni, ami – mondanunk sem kell – a közönségnek tetszik; másodszer pedig többet lehet véle »tódítani«, mint a könyvnyomdai uton való előállítással. Például, ha az elrendezés követeli: a kiállításokon nyert érmek egész halmazát lehet a felhőzetben meg más egyéb csalafintaságok között rakásra hányni, a nélkül, hogy többre mint három-

négy kiállításon nyert eredeti éremre lenne szükség. Ezeknek mását a litografus csekély változással annyiszor biggyeszti a szöveg köré, ahányszor szüksége van rá. A gyárépülettel vagy »saját ház«-zal szintén úgy cselekszik, olyan méretben rajzolja meg, amilyenre éppen szüksége van, hogy az elrendezéshez alkalmazkodjon. A megrendelő az ily túlzásokat saját érdekében nem kifogásolja.

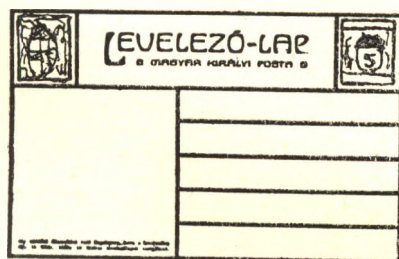
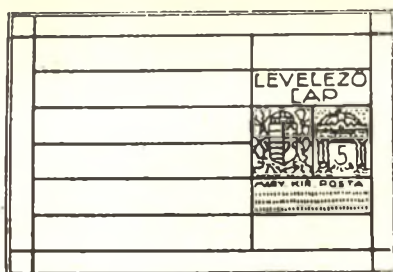

Gyakorlati célokot szolgáló gyors vázlat.

Ezzel aztán eljutottunk a levélfej igaz céljához: a reklámhatáshoz.

Levélpapírosával tehát az iparos és kereskedő vagy gyáros nem csupán levelezését óhajtja elintézni, hanem egyúttal egy önként kinálkozó alkalmat is fölhasználni árúinak, illetőleg gyártmányainak hirdetésére, továbbá azok elsőrendű voltát kitüntetéseivel és gyárának nagyságával dokumentálni. Kétségtől: amit egy-egy hirdetés meg tud tenni, képes arra a levélfej is, persze nem olyan tág értelemben, mint amaz. Azért a félreértések elkerülése végett

meg kell jegyezni, hogy bár reklámos nyomtatvánnyal van dolgunk, más eszközökkel kell dolgoznunk, mint valami hirdetésnél. Amíg a hirdetéseknel a kínálati tárgyak kidomborítására kell törekednünk és csak másodsorban a kínáló cégének megismertetésére, addig a levélfejnél éppen ellenkezőleg: a cég a fő, s csak azután következnek fontosság tekintetében a kínálati tárgyak és egyebek.

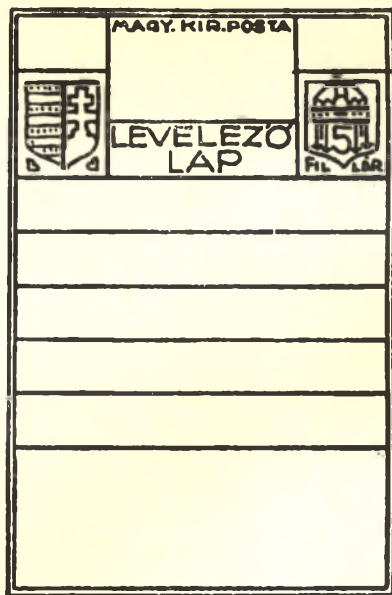
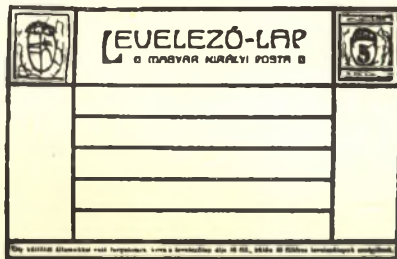

Gyakorlati célokat szolgáló vázlatok.

Mert a levélnél mindenestre az érdekel lelegső sorban, hogy kitől kapom, nem pedig hogy mit árul az illető. Így van aztán több csekélyebb fontosságú dolog, amit nem kitüntetni, hanem csak föltüntetni szabad. Ilyen például a telefonszám, alapítási év (ezt a két utóbbit, ha a szükség kívánja: kétszer is föl lehet tüntetni), csekk-számla stb. Ezek a sorok tehát a fősorokhoz arányítva, sokkalta kisebb betűvel szedendők, mint a lakóhely, »cs. és kir. udvari

szállító» és hasonló címek. Másodrendű fontosságú a cégnek mineműsége (például hogy asztalosmester); ezt a fősorhoz arányítva a legnagyobb betűvel kell szedni; van rá azonban eset, amikor a nagyon fontos lakóhellyel egyforma betűnagyságból szedhetjük.

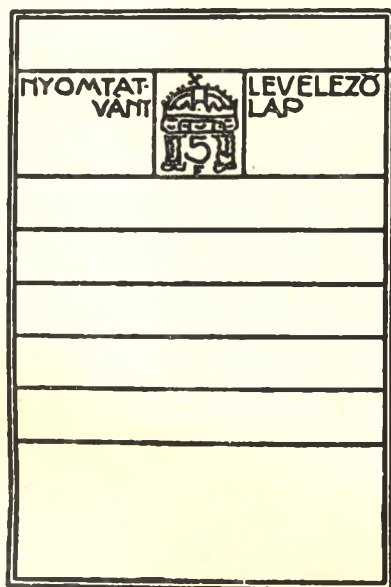
Legfő azonban a levélfejnél, hogy szövege jól olvasható betűkkel legyen szedve, és hogy a sorok arányosan meg legyenek vá-

Gyakorlati célokat szolgáló vázlatok.

lasztva. Ujabbán, hogy ne széthulló nyugtalan, hanem egységes nyugodt képet nyerjünk: a sorok tömörre-tételére s a betűk egyöntetű megválasztására törekszünk. Így láthatunk akárhányszor is levélfejet, melynél két betűfokkal van megoldva a szöveg-elrendezés. A kép így mindenesetre sokkal nyugodtabb, az esztétikai hatás is kiválóbb, mint az olyan levélfejé, melynek szövege csoportokra van széttagolva. Bár én egy csöppet sem tartom bűnnek,

ha a könnyebb áttekintést fölládozzuk az esztétikai hatásnak, mégis csak kivételes esetekben nyúlhatunk ehhez a megoldáshoz, még pedig akkor, amikor a levélfej szövege alkalmas hozzá. De viszont hangsúlyoznom kell, hogy amikor valamely szöveget széttagolunk : oly megoldást kell keresnünk, amellyel az egész képet összefoglalhatjuk. Ilyen például a manapság már direkte került lénia-keret,

Gyakorlati célokat szolgáló vázlatok.

mely a sorok közt is folytatódik, de amit egyébként is elérhetünk.

A sorok geometrikus kiformálása, amikor szintén csak két betűfokkal dolgozhatunk (egy nagyobb a nevet, ahhoz arányítva egy kisebbel a többi szöveget szedve meg), s ami már magában véve díszítő motívum : ezeknél a nyomtatványoknál is jól érvényesül. Csakhogy az ilyenfajta kialakulásokat erőltetni éppenséggel nem szabad, hanem csak olyan esetekben alkalmazhatók, amikor a szö-

veg minden nehézség nélkül alkalmas arra. Zavaros elválasztásokkal, rövidítéssel stb. a sorok alakulását elősegíteni nem szabad.

Hogy a levélpapiros formája minő legyen: az természetesen a megrendelő dolga, de már a szövegnek azon való elrendezése kétségkívül a betűszedőnek munkakörébe tartozik, akinek azután föladata, hogy a választott alaknak megfelelően vagy egész szélességben, vagy ha a megrendelő ez elhelyezési módhoz nem szigorúan ragaszkodik: a sarokban, oszlopszerűen rendezze. Fontosnak tartjuk azonban érdeklődni a megrendelő óhajtása után, nehogy kétszeres munkát kelljen végeznünk. S hogy a munka teljesen összhangzatos és egyöntetű legyen, a választott papirosnak minőségére s karakterére is – tekintve a levélpapirosok sokaságát – figyelemmel kell lennünk. Ha az eddig felsorolt összes pontokat kellőképpen figyelembe vesszük: munkánk sikere máris valószínű.

A levélfejnél is – mint általában minden nyomtatványnál – csak a soroknak szabad beszélniök. Díszítés és színezés az előbbi rovására ne érvényesüljön; mindig csak alárendelt szerephez jusson. Az ilyen nyomtatvány túldíszítése nemcsak hogy nem szép, de izléstelen is és sok esetben kárára van a nyomtatványnak. (Ezt újabban minden mesterszedő prédikálja, de csak kevés tartja be.) Pusztán sorokkal és megfelelő színezéssel is szép eredményeket lehet elérni. Ezzel korántsincs mondva, hogy az eddig használt és a jövőben forgalomba kerülő díszítő anyagot sutba kell dobni. Csak rá akartam mutatni, hogy pusztán sorokkal, azok izléses és ügyes elrendezésével is igyekeznünk kell szépet, jót létrehozni.

Ezzel kapcsolatban még valamiről kell egyetmást szólnunk. Ez pedig az, hogy díszítő anyagunk összerakása nagyobb figyelmet érdemelne mesterszedőink részéről. Eddig még nagyon kevés oly munkát láttunk, amelyen a díszítő anyag architektúrájának megfelelően volna fölépítve; különösen a régi szabad irányú munkálkodás idején készült munkákon konstatálható ez, amelyekre tagadhatatlanul nagy befolyással volt a litográfia. S ma, a Biedermeier-stílus föltámadásával ismét csak oly területre tévedtünk, ahol nem volna szabad oly szabadon mozogni, mint amily szabadon egy némely mesterszedőnk mozog. Erre bizonyág – hogy többet ne is említsünk – a guirlandoknak általában való rossz alkalmazása.

A levélfejjel végezvén, térjünk át ennek tartozékára, a levélborítékra. Ennél a nyomtatványfajtánál – valamint a vele rokon levelező-lapnál is – újabban a papiros egész fölületét fölhasználják a szedés artisztikus kiképzésére. (Ezt egyébként a levélpapirosnál is megtehetjük, úgy hogy a levélfejjel kapcsolatban valami diszkrét lénia-kerettel foglaljuk körül az írásra szánt területet.) Az eddigi egyhangú levélboríték címzési oldalát keretbe foglaljuk, s hogy egységes és összefüggő képet kapjunk, a bélyeg helyét és a címzésre szánt vonalakat egymással összekapcsoljuk. Tagadhatatlan, hogy az ilyen címzési oldalak jobban festenek, mint a régiek. A levélborítéknál a címzésre szánt területen kívül még egy második alkalom kínálkozik a dekoratív hatás megteremtésére, még

pedig a cégfőlirat révén. Ez különben úgy kezelendő, miként a levélpapírosnál. Mind a levélpapírosnál, mind pedig a levelezőlapnál fölösleges a többszínű nyomtatás. Egy-két szín untig elég.

Még egy olyan nyomtatványfajta van, amely igen közel áll a levélfejhez. Ez a számla. Ennél is, mint a levélpapírosnál a levélfejre : a számlafejre kell fordítani a legnagyobb gondot. Ennél is azt szokta kívánni a megrendelő, hogy a cégére vonatkozó minden anyag rajta legyen a számlán. Hogy azonban az egész nyomtatvánnyal egységes képet tudjunk eredményezni : az eddigi kicsinyeskedésekkel föl kell hagyni, és egy egészen új mesgyére lépni. Mint tudjuk, a számla táblázatos részét eddig három-négyféle vonalaktól szedtük össze ; hogy miért, erre csak azzal tudtunk felelni : eddig úgy volt szokásban. Jó vagy rossz szokás volt-e : most ne firtassuk bővebben ; mutassunk rá egyszerűen arra, hogy csupán két vonaltípussal (nyolcadpetites és negyedpetites fekete vonallal) összhangzatosabb képet nyerünk.

Fermann Károly.

Az új irány a mesterszedésben.

Komoly jelek mutatják mindenfelé, hogy a mi mostan folytonos fejlődésben levő új mesterszedési irányunk rövidesen igen széles körű elterjedtségre és közkedveltségre tesz majd szert. Még azok a megrendelőink is, akik eleintén bizonyos ellenszenvvel látták az új mesterszedési irányzatot, lassankint meg kezdenek véle barátkozni, s így remélhető, hogy ez az annyira hatásos és mégis olyan egyszerű munkálkodási módunk nemcsak a művészi és igazán műértő körökben, hanem a kereskedői világban is népszerűvé válik.

Már most az a főladata minden törekvő mesterszedőnek, hogy a sík fölülettel való elbánásba, a tisztán sík jellegű szedés munkába belegyakorolva magát, a modern irányzatot kultiválja ahol csak lehet, és a régi módi stílusokban való munkálkodást hagyja abba.

Síkszedéses, logikus, modern munkára kivétel nélkül mindegyik akcendencia alkalmas. Mindenesetre szükséges az ilyen irányú munkálkodáshoz bizonyos rutinozottság, ezt azonban a gyakorlat révén és egy kis iparkodással a legrövidebb idő alatt megszerezhetjük.

A sík természetére való folytonos ügyelés mellett persze még megmarad a mesterszedőnek az a főladata is, hogy mindenkor lehetőleg eredeti dolgokat produkáljon, még pedig a legegyszerűbb és legtermészetesebb eszközökkel, folytonosan ügyelve a fölhasználásra kerülő anyag mineműségére és esetleges sajátosságaira.

Most már úgyszólván folytonosan tapasztalhatjuk, hogy éppen azok a munkák keltik – még az értelmesebb és jóízű megrendelők körében is – a legkevesebb hatást, amelyekben legtöbb a díszítő sallang, s amelyeknek szedéstechnikája a legkomplikáltabb.

Tegyük föl például, hogy valamely munka diszkrétebb vonalas konstrukcióval vagy bárminemű megfelelő könnyed ornamenssel